

МЕДВЕДЊАК И МОДА ВИНЧАНСКЕ ЖЕНЕ

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

На веома малом броју човеколиких винчанских фигурина од печене земље постоји понешто што би подсећало на делове одеће, док се на свим антропоморфним статуетама од кости са локалитета Медведњак налазе гравуре које заиста личе на костим. Када се све те гравуре пажљивије анализирају, долази се до закључка да оне чине или појединачне идеограме, или су пак скуп симбола и идеограма повезаних у целину, у форми одеће. Тако је „V“ мотив на горњем делу тела многих фигурина идеограм повезан са култом воде (кишом). Нешто што личи на нарамнице или гривне на надлактицама јесте шематизован приказ змије. Исто је и са укрштеним тракама, спиралама, мотивом меандра, цик-цак линијама и другим. Такозване кецеље, мотив геометријског облика испод трбуха, повезане су са женским репродуктивним органом; прегача је симбол божје заштите тог органа из кога се рађа живот. Уједно, она је и простирка на коју ће се спустити новорођенче непосредно после доласка на свет, али је и симбол универзалне плодности, засејане њиве; преко ње се преноси женина плодност на земљу.

Несумњиво, ако су уметници са Медведњака знали да укомпонују различите култне мотиве у атрактивну одевну целину на фигуринама богова, знали су и да креирају и израде одећу за жене, децу, свештенство, за све чланове своје заједнице. Таква одећа, проткана свим божјим моћима, осим своје практичне намене, значила је покровитељство најмоћнијих и пружала је значајну сигурност у животу. Она је штитила од хладноће и превелике топлоте, али је, извесно, имала и апотропејску, магијску, репрезентативну и исцелитељску улогу, да чува од болести и злих сила, али да буде и статусни симбол. Бојена је минералним и биљним пигментима, а на њу су, помоћу такозваних пинтадера (печата), наносени и различити мотиви, махом геометријског облика.

Супротно преовлађујућем стереотипу о дебелој, неуредној, у коже заогрнутој жени и запуштеном мушкарцу из каменог доба – гиноморфна пластика са Медведњака пружа слику веома лепо обучених, маштовито очешљаних, уредних, заводљивих и отмених жена, гипког тела, грациозног корака, и витких, елегантно обучених мушкараца... Када се томе дода накит, као што су огрлице од кости, бакра, камена, ретких минерала невероватних боја, шкољки, пужева, бакра, зуба младог јелена, затим: гривне, прстење, дијадеме, минђуше, украсне игле, најразличитији привесци – винчанска жена са Медведњака изгледала је дотерано и заносно, баш као обожавани идоли у појединим потоњим заједницама, а мушкарци, продуховљени, снажни и пожељни.

На масовну израду одеће на Медведњаку упућује на стотине коштаних шила, пробојаца и шиваћих игала са једном или две ушице – више него на свим осталим неолитским локалитетима у Србији заједно. Са овог локалитета су коштани чунови за ткање. Нађени су и груменови азурита, малахита и окера, боја за тканине.

Да ли примери са винчанских фигурина указују да је одећа прешла дуг пут од једноставног огртача, који је људе штитио од спољних прилика (хладноће, ветра, падавина, јаког сунца, инсеката, уједа змије, огреботина), до, истовремено, култне одоре и лепе практичне одеће? Вероватно јесте. У том случају, неолитска одећа, онаква каква је приказана на коштаним фигуринама, није настала само из домишљања и реакције на природну средину већ, такође, из верских разлога, из намере да људима, осим заштите од атмосферских и других околности, обезбеди наклоност највиших сила.

Од тог тренутка може се говорити и о култном значењу ношње, одеће надахнуте вером, чији су креатори, несумњиво, били свештеници.

Проф. др Милорад Стојић

Уврежено је мишљење да су мушкарци јачи, а жене лепши пол. Ретко ћете у животињском свету срести случај, ако постоји код врсте полни диморфизам, да су женке јачи и истовремено лепши пол. Обично су то мужјаци. У свету кичмењака такви случајеви, да су женке јачи пол, се могу избројати на прсте. А у свету сисара, у свим случајевима где постоји разлика између мужјака и женке, мужјаци су и лепши и јачи. То је људско мишљење о лепоти код животиња. Какво је мишљење самих животиња о лепоти своје врсте никада нећемо сазнати. Оно што видимо то је да се у појединим случајевима мужјаци лепотани на смрт боре за наклоност женке која је за нас неугледна.

У људској врсти, која је на врху еволуције, ситуација је добила нову димензију. Жене су постале лепши пол. Да ли је то заиста тако за сада не можемо утврдити. Нема стручног неутралног мишљења неке друге разумне врсте као што је људска. Али то људима није ни потребно. Оно што је присутно у људском мишљењу је да ће се два или више мушкараца готово увек сложити око женске лепоте а да ће се жена и мушкарац често размимоићи у мишљењу око исте. Жене теже да буду лепе и да изгледају младолико. Нечији укусу ће задовољити, а нечији не.

Али постоји једно стање када жена постаје најлепша на свету и када је лепота непролазна. То стање се назива мајчинство. Та лепота се може умножавати. Своме детету мајка је најлепша и таква ће остати до краја живота. Таква ситуација је карактеристична само за људе.

Проф. др Душан Станојевић

Уредници:

Србољуб Алексић
Милорад Стојић

Аутори:

Јожеф Езвеђ
Душан Станојевић
Милорад Стојић

Фотографије:

Миодраг Тодоровић
Ненад Петровић

Дизајн: dumadvertising.rs

БЕО 300 ВРТ

20 ЈАНУАР 23

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета двоглавог божанства од дуге цевасте кости праговечета (бос примигениус).

Две, готово истоветне главе на овој фигурици, највероватније, симболишу двојност, дуплирање неког садржаја, баш као што винчанске фигурице са два лица предочавају сусрет старе и нове године, попут римског Јануса, неки важан почетак и крај, а, извесно, и две природе, мушки и женски принцип, живот

и смрт, смрт и ускрс, два дела исте године, лето и зиму и, нарочито, излазак и залазак Сунца... Имајући на уму изглед представљених очију, које неодољиво подсећају на излазак и залазак Сунца, и број жлебова – 12 изнад њуковог лучног дела – дванаест месеци сунчевог циклуса, извесно је да је у питању представа моћи Сунца.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

БЕО 300 ВРТ

20 ФЕБРУАР 23

Статуета од дуге цевасте кости праговечета.

Ова статуета има облик и декорацију као и знатан број керамичких идола винчанске културе. За разлику од керамичких фигурина које су, углавном, у знатном степену оштећене, намерно разбијене у парам-парчад, коштане статуете су, већином целе, што указује да су оне сматране светим предметима, извесно, због материјала од којих су израђене, без обзира шта приказују. Колико год су дуго коришћене, што се види на основу излизаности статуете и гравура на њој, водило се рачуна да остану читаве. Керамичке фигурине овог типа су, најчешће, коришћене као симболички посредници у

трансферу божанских, небеских твари (топлоте, крви, воде, семена, хранљивих материја, светлости) на земљу и у подземни свет, а кулминација сопствене улоге обележена је њиховим разбијањем да би нагомилани садржаји стигли на одредиште. Извесно је да су коштане фигурине третиране као акумулатори поменутих елемената, али који су на суптилнији начин (без ломљења фигурине) преношени у предвиђену средину. Није искључена ни могућност да су коштане статуете овог типа имале и неке друге култне намене у односу на стилски сличне керамичке фигурине.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

БЕО 300 ВРТ

2023 МАРТ

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета од хумеруса великог преживара.

Правоугли изглед очију особен је за старије фазе винчанске културе. Имајући на уму наглашеност трбуха, у питању је фигурина трудне жене или, вероватније, божје мајке. Потковичасте траке и појас, извесно, имају апотропејску улогу.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

БЕО 300 ВРТ

2023 АПРИЛ

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета богиње од дуге цевасте кости преживара.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

**Статуета од дела дуге цевасте кости
крупнијег преживара.**

Све што симболише винчански свет налази се на овој фигурини, сунчева светлост (белина кости и радијално распоређене дужи на темену), месечева животна моћ (изглед очију), годишњи циклус (број перли на огрлици), владање изворима живота (мотив меандра и гривне на рукама), плодна њива (представе сукње) и круна свега, дијадема на глави од небеског семења и сунчевих зрака,

све у свему сила која све прожима. Перфорације на керамичким антропоморфним статуетама служиле су за причвршћивање маски и костима. Тешко би се ико усудио да изради лепшу маску и богатију одећу и да прекрије раскош на овој коштаној статуети. Шта више, чини се да су управо овакве статуете као комплетни костим са маском за лице служиле да се ставе на керамичке фигурине, да њихова акумулирана моћ пређе на земљана човеколика обличја.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

БЕО 300 ВРТ

20
ЈУН
23

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета од дуге кости јелена.

Овде доминирају сунчеви знаци; они ките круну, а громови, којима најмоћнији бог оплођује семе и оглашава се људима, красе тело бајковите статуете. Месец је предочен са своје две половине, које се никада неће сјединити, али које стварају и шаљу небеску воду до обрадивих поља.

Чак осам гривни на рукама, упућује на присуство змија, тих чудних бића с почетка света, које, кат-кад отрују, кат-кад опомињу својим шиштањем, а, најчешће, из дубина подземља износе на светлост дана моћи земног света. Нису вољене, а ипак су изузетно цењене; њихова обличја красе људе и богове.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета од дуге цевасте кости већег преживара.
Бројни зарези на темену и челу асоцирају на кишу,
а „V“ мотив на грудима – на даљи пут небеских
твари до хтонског света.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

БЕОГРАДСКИ МУЗЕЈ

2023 АВГУСТ

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Фигурина Богиња неба од фемура крупнијег преживара.

Иконографија ове статуете је комплексна. Шиљаста круна има симболику Сунца, његовог зрака („обелиск“); облик очију указује на везу са Месецом, карактеристичним тренуцима раста и смањивања тог небеског тела. Горња половина тела, прекривена удубљењима, може бити слика семена и обиља плодова природе, али и представа ноћног неба са безброј звезда, или, пак, број дана (30) у циклусу

Месеца (синодски Месец). Доњи део са хоризонталним жлебовима може представљати воду или водом натопљену земљу. У сваком случају, ова мајушна статуета врви од сунчеве светлости, плодотворних ритмова Месеца, треперења далеких звезда – живих плодова, које је моћни бог посејао на Небу и које ће у неком моменту у виду семена да пређу на Земљу; слика смисла, снаге, моћи, вере и живота.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

20 СЕПТЕМБАР

Крстолика антропоморфна статуета са главом сове, од ребра великог преживара.

На темену се налази испупчење – представа ћубе (уједно и круне), које је водоравно пробушено, претворено у алку. На грудима је усечен мотив крста. На тај начин обележено је витално средиште представљеног бића, његово духовно и биолошко жариште, место где се налази срце. Међутим, то срце не куца само у грудима моћника, јер се његови откуцаји преносе на све стране света, преко екстремитета фигурине и угравираног крста. Извесно, ова необична статуета представља врховног бога универзума који столује у жижи света, јединственој, невидљивој и неопипљивој тачки у пресеку кардиналних светских оса, одакле своју непресушну енергију шаље на све стране, подржавајући небеске циклусе који стварају услове за живот.

Трагови на алци потврђују да је статуета дуго ношена као привесак. Несумњиво, носио ју је свештеник који је спроводио култне радње посвећене врховном богу. А зашто ју је онда одложио, одбацио? Могућно, да тај бог није испунио очекивања. По правилу, у таквим околностима, верници напуштају свог свевишњег и прихватају неког другог, туђег бога, бога победничке заједнице, који пружа наду у већу потпору.

Да ли се све то догађало у време неродице, закасног мраза, ужасне суше, страшне епидемије, друштвеног бунта, продора непријатеља, општег незнања не може се са сигурношћу закључити, али чињеница да је свештеник скинуо са свог тела најдрагоценију реликвију и да ју је одложио говори више о једном нарочито значајном тренутку него било шта друго. Статуета је завршила тамо где и све остале коштане фигурине са дијадемом или круном на глави, у култној јами, у храму у центру насеља као дар земним силама, у средини где све почиње и где се све завршава. Све те статуете су имале свој „надземни“ живот пре него што су трајно похрањене у подземни олтар, што се јасно види на основу трагова манипулисања. Ова статуета са алком начињена је да би делила судбину онога на чијем је врату висила. Зла судбина је утицала да и она заврши у подземљу, у средини за коју није била намењена. Несумњиво, и онај човек који је ову божанску статуету носио, скончао је као и његова реликвија – у земној тами у којој једва тиња нада у неки нови животни почетак. Дошавши недавно на светлост дана после вишемиленијумског мрака ова статуета је блеснула свом силином свог духовног набоја и у трену заплуснула причом о варљивој судбини која се понавља код сваке људске јединке у свим временима и на свим просторима.

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

БЕО 300 ВРТ

20 ОКТОБАР 23

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Гиноморфна статуета Богиње птица од кости доњег дела екстремитета великог преживара.

Лице је кружно, орнитоморфно (сова?). Приказ круне или дијадеме са осам зареза, број који предочава све стране света, указује да је у питању статуета богиње која влада универзумом.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

БЕО 300 ВРТ

20 НОВЕМБАР 23

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Фигурина Богинје неба од дуге цевасте кости јелена.

Кратке вертикалне црте на темену вероватно приказују дијадему, високо обележје статуса представљеног бића. „V“ огрлица од 11 перли, дочараним минијатурним удубљењима, вероватно симболише сунчеву годину. Облик („V“) огрлице сугерише пут битних твари од небеских сила нагомиланих у очима представљеног бића до његовог тела, персонификације животних средина (земље, подземља, воде). Могућно, свака перла на огрлици представља периодичне потребе за развој плода. Низ „V“ мотива на горњем делу тела вероватно наговештава процесе развоја живота, а знатан број удубљења на доњем делу телу може се

разумети као умножавање плодова или, пак, као приказ броја дана (30) у месечевом циклусу (синодски месец).

По две попречне дужи на рукама представа су гривни, шематизовани приказ змије, тих чудних, за човека контроверзних бића, која су, истовремено, веома корисне јер повезују земни и надземни свет, преносе оплођујуће семе (приказано на више фигурина са Медведњака), „вечно“ живе (јер се пресвлачењем коже непрекидно обнављају, како се верује у свим људским заједницама), чувају земни свет, другују са Сунцем (воле да се излажу сунчевој топлоти), својим синусоидним кретањем одсликавају процесе варљивог живота, а својим болним уједом и фаталним отровом оличавају божју казну.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

20 ДЕЦЕМБАР 23

(приближно 5500-4500. године пре н. е.)

Статуета која асоцира на шамана у игри (екстази) од фронталног дела лобање јелена. За ову статуету посебно је карактеристичан уздигнути положај руку. Изузев геста адорације, тако уздигнуте руке могу значити и приказ плеса, толико карактеристичног за шамане, бића неба, посреднике између људи и духова, којим се кроз ритмичку игру и изговорене речи постиже стање екстазе.

У том стању шаман долази до виталних сазнаја доспевајући у имагинарне просторе, предсказујући будућност, а може да спречи различите лоше утицаје, да паралише зле духове, излечи болесне, упути најбољи савет за превазилажење неке ситуације ... Чини се да управо осам трака на сукњи ове статуете симболише све могуће путеве на свету, који су доступни шаману у његовој екстази.

ПОН	УТО	СРЕ	ЧЕТ	ПЕТ	СУБ	НЕД
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31